

กระตานข้าวงานวิจัยใช้ได้จริง :

พืชอาหาร พืชสมุนไพร

เนียมสวน

กลุ่มวิจัยพฤกษศาสตร์และพืชไร่พืชสวน
สำนักคุ้มครองพันธุ์พืช กรมวิชาการเกษตร
ประจำเดือนกุมภาพันธ์

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Strobilanthes tonkinensis* Lindau

วงศ์ : ACANTHACEAE

ชื่ออื่น : อัมทอม, อัมเนียม, เนียมอัม, เนียมข้าวเม่า

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

เป็นไม้ที่มีขนาดเล็กถึงขนาดกลาง เป็นไม้ล้มลุกอายุหลายปี ลำต้นมีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมถึงค่อนข้างกลม และเป็นข้อปล้อง เป็นพืชชอบร่มรำไร ขึ้นแต่ไม่แฉะ ใบ มีลักษณะเป็นใบเดี่ยวเรียงสลับรูปไข่กลับ มีขนสากทั่วไป ปลายใบหยักขอบเป็นติ่งสั้นหรือเว้าแหว่งเป็นริ้ว รูปใบแตกต่างกันมากจากค่อนข้างแหลมจนถึงกลมกว้าง ใบหนาสดหักง่าย ยาวประมาณ 1.5-11.5 เซนติเมตร กว้างประมาณ 1.5-9.5 เซนติเมตร ก้านใบยาวประมาณ 0.75-7.5 เซนติเมตร ใบจะมีกลิ่นหอมคล้ายใบเตย ดอก ออกเป็นช่อยาว 14-39 เซนติเมตร กลีบสีม่วงอ่อนหรือสีขาว ช่อดอกออกตามง่ามใบและปลายกิ่ง กลีบเลี้ยงและกลีบดอกมีอย่างละ 5 กลีบ เกสรเพศผู้มีจำนวนมากและล้อมรอบรังไข่ ผล ผลกลมหรือลักษณะเหมือนรูปไข่กลับ ผิวของผลมีขนทั่วไป เมื่อแก่สีเหลือง ออกดอกติดผลตั้งแต่เดือนพฤษภาคม-กันยายน

การใช้ประโยชน์

นิยมจัดเป็นไม้ที่มีใบหอม กลิ่นหอมนาน แม้มักจะคล้ายใบเตย แต่ให้ความหอมที่เข้มข้นกว่า นิยมนำมาปรุงในเครื่องหอมไทย ทำให้เครื่องหอมไทยมีความโดดเด่น ไม่ว่าจะทำน้ำอบ น้ำปรุง แป้งร่ำ หรือเครื่องหอมอื่น ๆ

ภูมิปัญญาชาวบ้านมักเอาใบเนียมไปวางไว้ตามหัวนอน ตูเสื้อผ้า ทำให้ผ้ามีกลิ่นหอม การใช้ประโยชน์ในแง่ของการปรุงยา นำใบแห้งชงเป็นชา ต้มแก้หวัด แก้ไข้ แก้ไอ บรรเทาอาการ หอบหืด นอกจากนี้ยังพบว่ามีการนำใบเนียมหอมมาใช้ปรุงแต่งเครื่องดื่มและยาสูบมวนของคนสมัยก่อนด้วย โดยเวลาปรุงยาเส้นจะเอาใบเนียมมาเผาหรือไม่นำมาเผาก็ได้ แล้วอบยาเส้น มีรายงานการใช้ใบเนียมตองเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โดยเอาใบเนียมสัก 3-4 ใบ นำไป หรือลนไฟ แล้วแช่ลงไปในเครื่องดื่มนั้น จะทำให้รสชาตินุ่มขึ้น

คนสมัยโบราณเมื่อเข้าป่าจะต้องพกใบเนียมในกระเป๋าเพื่อสูดดม ใบเนียมสามารถนำมาใช้ต้ม ให้สตรีหลังคลอดร่วมกับสมุนไพรเพื่ออาบหรืออบไอน้ำ และต้มผสมกับยาสมุนไพรอื่นๆ ต้ม เพื่อให้ร่างกายหอม ใบเนียมนำมาทำลูกประคบ หรือเข้าตัวยาสำหรับอาบอบ ซึ่งจะช่วยเพิ่มความหอมและลดอาการฟกบวม กระจายเลือดลมได้ดี กลิ่นหอมของใบเนียมช่วยให้สดชื่น สบายเนื้อสบายตัว

ส่วนที่ใช้เป็นยา : ใบ, ราก

ใบสด แก้หวัด แก้ไข้ แก้ไอ บรรเทาอาการหอบหืด และขับลมในลำไส้

ใบแห้ง ปรุงเป็นยานัตถ์

ราก ชาวจีนใช้ปรุงเป็นยารักษาแก้โรคมะเร็ง ยาพอกฝี หรือสิว

ที่มาและข้อมูล :

นางสาววิลาสินี จิตต์บรรจง

นักวิชาการเกษตรชำนาญการพิเศษ